

Jancsi és Juliska

Grimm meséjét (báb)színpadra írta:
Zalán Tibor

Szereplők:

APA
ANYA
JANCSI
JULISKA
BOSZORKÁNY
SZARKA
ÖREG KOMÓD
ÁLLÓLÁMPA
KEMENCE
ÖREG FOTEL

1. jelenet Az erdőben

Nagy hold kúszik fel az égre, ezüst világosság önti el a tájat. Ébrednek a gyerekek. Juliska rögtön el is pityeredik.

JULISKA Éjszaka van! Itt hagytak bennünket. Hogyan fogunk ebben a rengeteg sötétben hazatalálni?

JANCSI Hiszen nincs is sötét! Akkora hold van az égen, ha sajt lenne, egész életünkben rághatnánk, mégse tudnák felét se megenni.

JULISKA Haza akarok menni!

JANCSI Én is. Csöppet se félj, Juliska, fogd meg a kezemet, a kenyérmorzsákat követjük hazafelé.

JULISKA Miféle kenyérmorzsákat?

JANCSI Az ebédre kapott kenyéremet morzsánként szórtam el idefelé az úton, ha mégis lesz szívük itt hagyni minket, azokat követve visszatálunk a házukba.

JULISKA Visszatálunk, visszatálunk... és ha nem engednek be bennünket?

JANCSI Nincs olyan szülő, aki éjszakára ne engedné be a meleg szobába az ajtón kopogtató gyereket!

JULISKA Meglátjuk, ha sikerül hazatalálnunk!

JANCSI Sikerül, sikerül, miért ne sikerülne! Fölösleges folyton görcsölnöd!

JULISKA Hallgasd csak? Apa fejszéjének a kopácsolása! Mégsem hagyott itt minket. Fussunk a rözsével, én a hangját is... mintha hallanám...

JANCSI Hallani hallom a kopácsolást. Csak azt nem értem, sohasem pihen a mi apánk? Éjszaka van! Kopp, kopp, kopp, megállás nélkül csak kopácsol.

JANCSI Mert nagyon erős ember. Neki nincs szüksége pihenőre. Rengeteg fát kivág, sokkal többet, mint bárki más emberfia, a király előbb-utóbb biztos felfogadja első favágójául.

JULISKA És akkor gazdagok leszünk, és nem fogunk éhezni.

JANCSI Légy eszednél! Éjszaka van... hogy lát a sötétben...

JULISKA Te mondtad, hogy a holdfényben milyen jól lehet látni...

Elindulnának, de egyetlen kenyérmorzsát nem látnak az úton.

JANCSI Eltűntek a kenyérmorzsák!

SZARKA De el ám, pajtikáim!

JANCSI Ki beszél itt?

SZARKA Ó, csak én, szóra sem érdemes...

JULISKA Jancsi, nagyon félek.

JANCSI Én is. De úgy kell tennünk, mintha csöppet se félnénk... Hol beszél ön, akárki is?

SZARKA Itt ülök a fejük fölött, az odvas nagy fán.

A gyerekek összekapaszkodnak a félelemtől, felnéznek, és meglátják fönn a szarkát.

JANCSI Ön beszél hozzánk, Szarka úr?

SZARKA Mivel más nincs rajtunk kívül a közelben, éppen, hogy én.

JULISKA Ön tudja, Szarka úr, hová tűntek a kenyérmorzsáink? Netán ön...

SZARKA Feltételezése vérig sért. Hozzá sem nyúltam a száraz morzsáikhoz. Az énekes madarak csipegették föl őket. Nem túl válogatós fajta. A fél csőrükre sem volt elég az a pár szem morzsa.

JANCSI De nekünk elég lett volna ahhoz, hogy hazajussunk a szüleink házába.

SZARKA Ez már az önök problémája, Jancsi úr.

JANCSI Mondok én valamit. Nem is kellene. Apánk még itt vágja a fát valahol az erdőben, a kopácsolás hangja után eljutunk hozzá, és hazavisz minket.

SZARKA Engedelmeikkel, elmondom a merő igazságot. Az édesapjuk, hogy azt higgyék, itt van a közelben, és vágja a fát, egy ágat kötözött a száraz fához. Azt csapkodja a szél, annak van olyan hangja, mintha favágófejsze dolgozna a sűrűben.

JANCSI Hát mégis, itt hagytak minket!

SZARKA Attól tartok, igen.

JULISKA Én ezt nem hiszem el.

SZARKA El kell hinnie. Ezzel a két szememmel láttam őket visszalopózni ide. Meggyőződtek róla, hogy aludni méltóztatnak, az apjuk még rakott a tűzre pár csenevész ágat, azután lábujjhegyen kereket oldottak.

JANCSI Látod, édesapánk még utoljára is gondolt ránk, meg ne fagyjunk.

SZARKA Meg kell a szívnek szakadni!

JULISKA Most mitévők legyünk? Ha elindulunk a rengetegben, megesznek bennünket a vadak.

JANCSI Ha maradunk, elemészt mindkettőnket a fagy...

SZARKA Ha megengedik, lenne egy tanácsom. Húzódjanak be ebbe az odúba. Meleg is van bent, csönd is van bent, rend is van bent. Én majd itt őrködöm a fa hegyén, és ha valami vadállati állat erre csámborogna, elcsalom a környékről. Vannak módszereim.

JANCSI Ez nagyon kedves öntől, Szarka úr. De miért nem alszik inkább?

SZARKA Én éjjeli szarka vagyok.

JULISKA És miért ilyen feltűnően kedves hozzánk?

SZARKA Mert én jó szarka vagyok. Az a szokásom, hogy roppant kedves vagyok az erdőben eltévedt gyerekekkel. Ha mindent tudnak, akár pihenjenek is le.

JULISKA Hiszen most ébredtünk fel.

JANCSI Én is kialudtam magamat.

SZARKA Valóban? Akkor most nézzenek mélyen a szemembe!

*Sűrű erdő, szarka szárnya
homályt borít a homályra.
Pókháló száll, illatukat
szórják menta, levendula.
Most az árnyak gyorsan nőnek,
rejtőzz el, mert érted jönnek.
A parancsom, két kis árva,
tűnj el most az odvas fába!
Be a fa odvas gyomrába!
Odvas fa nagy gyomorszája
a két kölyköt föl zabálja,
mit rejt a sötét!*

A gyerekek, mintha hipnotizálnák őket, egymás után bemennek a nagy fa odvába. A szarka meglebbenti a szárnyait, de nem száll el. Telihold ragyog az erdőn, ezüstfényben ázik a táj. A favágó érkezik vissza a feleségével.

FELESÉG Minek kellett megint visszajönni ide? Látod, hogy már nincsenek itt.

FAVÁGÓ Szegény kis árváim! Az előbb még békésen aludtak a tűz mellett... Lehet, hogy fáztak... Mi lesz velük ebben a vad rengetegben?

FELESÉG Semmi! Ha velünk maradnak, a szegénységünk öli meg őket. Hetek óta vacsora nélkül fektettem le mindkettőt! Reggelire is csak melegvizet kaptak. Itt meg élnek a piros-sárga bogyókon, a patak friss vizet ad nekik reggelente...

FAVÁGÓ És ha rájuk találtak a fenevadak?

FELESÉG Hagyd már el! Inkább gondold azt, erre lovagolt egy király, meglátta a két szép gyereket, azt mondta magában, elviszem őket az udvarba, fölnevelem, mintha az enyémekek lennének. Gazdagok lesznek, és akkor majd gondoskodni fognak szegény öreg szüleikről. Miért ne?

FAVÁGÓ És ha nem lovagolt erre a király?

FELESÉG Akkor pedig találkoznak az erdő jó tündérével, aki majd gazdagon megajándékozta őket! Annyi drágaságot hoznak majd haza magukkal, hogy életed végéig nem kell fát vágnod, öreg.

FAVÁGÓ És ha a jó tündér sem járt erre? Ha csak a fenevadak találtak rájuk?

FELESÉG Ne károgj, vén holló, gyere! Ez már nem a mi dolgunk. És nem ajánlom, hogy még egyszer visszahozzon ide az a jámbor lelked!

2. jelenet

A mézeskalács ház előtt

A gyerekek ébrednek. Ragyogó napsütés, a mézeskalács-ház előtt találják magukat. A ház tetején a szarka üldögél.

JULISKA Ilyen szép házat még életemben...
JANCSI Csillog... és süteményillat!
JULISKA Kenyérből van a fala...
JANCSI Meg lehet enni... kalácsból a teteje...
JULISKA Cukorból az ablaka...
JANCSI El lehet szopogatni...
SZARKA Egyetek, egyetek, tömjétek a begyetek, van finomság bőven!
JANCSI Ismered a házat?
SZARKA Ismerem. Ti csak egyetek, ne törődjétek semmivel!
JULISKA Eszünk is, ne félj! Én az ablakból, jó édes...
JANCSI A tetőből tépek egy darabot!
JULISKA Azért a házikó falát se hagyjuk ki!

Hol a házikó tetejéből, hol az ablakából, hol az oldalából tépnek ki vagy le egy-egy darabot. Mohón, falánkan esznek. Bentről kiszól egy vékony, reszelős hang.

BOSZORKA Ki eszik a házacskámból? Kicsi egérfogak rágszálását hallom. Kedves szarkám, látsz-e valakit?

SZARKA Nincs itt senki, csak a szél, az rágja a házikó oldalát.

A gyerekek esznek tovább.

BOSZORKA Ki eszik a házacskámból? Kicsi hörcsögfogak rágszálását hallom. Kedves szarkám, látsz-e már valakit?

SZARKA Nincs itt senki, csak a köd, az rágja a házikó oldalát.

A gyerekek esznek tovább.

BOSZORKA Ki eszik a házacskámból? Kicsi patkányfogak rágszálását hallom. Kedves szarkám, látod-e már őket?

SZARKA Két kisgyerek van idekint, anyóka, azok rágszálják a házadat.

BOSZORKA Mit hallok! Gyerekek? A házamat rágszálják? Tüstént szemügyre kell vennem őket!

JANCSI Áruló! Nesze, szarka úr, hogy megemlegesd, mit tettél!

Fölkap egy követ, a szarka felé dobja, de nem találja el. A madár gúnyos nevetéssel tovalebbről. A házikóból kilép a boszorkány. Görnyedt kis öregasszony, görbe bottal jár, a rövidlátók jellegzetes fejtartásával kémlel körbe. Olyan csúf, hogy a gyerekek kezéből kiesnek láttára a finomságok. Közelebb lép hozzájuk, de a gyerekek riadtan hátrálnak előle.

BOSZORKA Ejj, kedveskéim, csak nem ijedtek meg tőlem? Azt mondják, csúnya vagyok. De a rút külső alatt meleg szív és ragyogó lélek lakozik. Roppant szeretem a gyerekeket. Látom, éhesek vagytok! Gyertek be a házamba, maradjatok nálam, a hajszálatok sem görbül meg.

JULISKA Te nem vagy véletlenül boszorkány?

BOSZORKA Én, boszorkány? Butaság!

JULISKA Csak mert... mindegy...

BOSZORKA Gyertek be hozzám, kaptok tejet...

JULISKA Tojáslepényt is lehet?

BOSZORKA Tojáslepényt is.

JULISKA És hozzá cukrot...

JANCSI ...almát...

JULISKA ...diót?

BOSZORKA És hozzá cukrot, almát, diót!

JULISKA És még?

BOSZORKA Kandiscukrot, kereket, marcipánból eleget...

JULISKA Elhagyom az eszemet!

BOSZORKA Süvegcsukrot süveggel, szörpöt három üveggel...

JANCSI Nem bírok az agyammal.

BOSZORKA Lépesmézet lépestől, törökmézet törökkel...

JULISKA Én meg ettől török el...

BOSZORKA Párás kancsó kakaót, mézben ázó mogyorót, kókusz ízű gombócot...

JANCSI Álmodom, vagy itt vagyok? De térjünk észre. Apánk megmondta, hogy idegenektől ne fogadjunk el semmit.

BOSZORKA De idegenek házának a falát, ablakát, tetejét ellopni, elragcsálni, ugye, megengedte...

JANCSI Bocsásson meg, idős hölgy, nem engedte meg... Annyira éhesek voltunk...

BOSZORKA Tudom, kisfiam. Gyertek be a házba, lakjatok jól, megvetem az ágyatokat, a mennyországban sem érezhetnétek jobban magatokat.

JULISKA Menjünk már, én szeretnék tejet inni, meg tojáslepényt kapni, meg hozzá cukrot, meg almát, meg még diót is...

JANCSI Apánk megmondta, idegen emberek házába ne fogadjunk el meghívást...

BOSZORKA Apátok hol van most?

JANCSI Nem tudjuk. Ugyanis eltévedtünk...

Boszorka Apátok azt mondta, szabad hazudni?

JANCSI Ki hazudik itt, idős asszonyság?

BOSZORKA Te. Nem tévedtetek el, a szarkám vezetett ide benneteket. Apátok és anyátok pedig kitett a sűrű erdőbe titeket, és azt szeretné, hogy sohase találjátok haza.

JULISKA Nem volt mit ennünk...

JANCSI Édesapánknak nem volt munkája...

BOSZORKA Jól van, na, ne sírjatok már! Mindent megbeszélünk, édeseim, és minden rendbe fog jönni. Most gyertek, pihenjete, egyeteket, igyatek, én megvetem az ágyatokat!

Kézen fogja a gyerekeket, akik szolgálatkészen követik a házba. A házikó tetejére visszalebben a szarka. Gúnyosan felkacag, Jancsit utánozza.

SZARKA „Áruló! Nesze, szarka úr, hogy megemlegesd, amit tettél!” Megemlegessem? Attól félek, nem én fogom ezt a napot megemlegetni, hanem ti, pajtikáim! Egyeteket, aludjatok. Meglátjuk, mi lesz holnap, pajtikáim...

*Sűrű erdő, szarka szárnya
homályt borít a homályra.
Most kezdődik el a mese,
aki fél az menjen haza.
Megélednek bent a tárgyak,
mozdulnak a régi árnyak,
boszorka a tűzre pillant,
lába nyomán egér surran...*

3. jelenet

A mézeskalács házban

Szépen berendezett kicsiny szoba. Kemence, melyben vígan pislog a tűz, nagy fotel, mögötte hatalmas kalapos állólámpa, szemközt öreg komód, sok fiókkal. Az asztal fölött nagy kalitka lóg, üresen. A gyerekek jóllakottan, békésen alszanak az ágyukban. A boszorka jön, közel hajol hozzájuk, nézi őket álmukban. Felsóhajt.

BOSZORKA Milyen szépek! Juliskának ez a gömbölyű pofikája... Jancsinak meg a kicsattanó pirossága! Jaj, az ember szinte megenné őket! Azt a kicsi kezüket, a kunkori kis fülüket, Juliska homlokán a bájos szőke tincseket...

Szeretettel megsimogatja az alvó gyerekek arcát, és áttipeg a másik szobába. Alig húzza ki a botját, megélednek a szobában a tárgyak. Egymás után löki ki fiókjait a komódszekrény, billegeti kalapját a nagy állólámpa, mozgatja párnáját az öreg fotel, ölt lángnyelvet a beszélőre a kemence.

ÁLLÓLÁMPA Aludjatok kicsi pofik,
Nem húzzátok ki reggelig.

KOMÓD Ej, mit beszélsz, kényes lámpa,
hisz csak ma jött a két árva.

ÖREG FOTEL Akár árva, akár nem,
Mind a kettő tűnjön el!

KEMENCE Meg se jöttek, s övük már
A házban a legjobb ágy.

KOMÓD Bizony, hogy az anyóka
mást se becéz azóta...

ÖREG FOTEL Csak ezt a két jöttmentet.
Méreg esz meg bennünket.

ÁLLÓLÁMPA Fel sem kapcsol, le se olt...

ÖREG FOTEL A huzatom csupa folt...

KEMENCE Nem süt bennem cipókat...

KOMÓD Nem nyit ki egy fiókot... sem!

EGYÜTT Mit tegyünk, mit tegyünk,
Ellenük most mit tegyünk?

Jancsi és Juliska felriadnak.

JANCSI Valaki beszélt itt...

JULISKA Mintha bennünket szidalmazott volna...

JANCSI Kérem, aki beszélt itt, szóljon, ha van ellenünk kifogása...

Az állólámpa megemeli a kalapját.

ÁLLÓLÁMPA Jó napot, ő... ugye... máma...
Én vagyok az állólámpa.

JANCSI és JULISKA Jó napot, állólámpa úr!

A komód ki-be rángatja a fiókjait.

KOMÓD Ki-be szalad a sok fiók,
Én vagyok az öreg komód.

JANCSI és JULISKA Jó napot, komód úr.

KOMÓD Asszonyság.

JANCSI és JULISKA Bocsánat. Jó napot, komód asszonyság.

Az öreg fotel feldobja a párnáját.

ÖREG FOTEL Az élet súlya megvisel,
mit tehet egy vén fotel
ez ellen?

JANCSI és JULISKA Jó napot, öreg fotel... úr.

A kemence lángnyelvei megélnkülnek.

KEMENCE Mi nem jut az eszembe,
Én vagyok a kemence.

JANCSI és JULISKA Jó napot, kemence... úr.

KEMENCE Asszony.

JANCSI és JULISKA Jó napot, kemence asszonyság.

JANCSI Szép időnk van.

ÖREG FOTEL Szép akinek szép,
menj, és nézz kint szét.

ÁLLÓLÁMPA Menj ki hamar, te is Juliska,
S egyikőtök se jöjjön vissza.

KEMENCE Van kint egy nagy fészkes fene,
Mindketten üljeteK bele!

KOMÓD Kapjon föl egy forgószél,
Mi veletek hazatér.

ÖREG FOTEL Ne lássunk itt, két kis vakarcs,
tűnjetek el nagyon hamar.

ÁLLÓLÁMPA Megemelem kalapom,
távozzatok, azt mondom!

KEMENCE Amíg engem fel nem fűt
az anyóka,
előttetek addig van út
hazóka... ez nem jó... haza óka... ez se jó... menjeteK már haza, na...

KOMÓD Nincsen közöttünk helyetek,
húzzatok el gyerekek!

A tárgyak elindulnak a gyerekek felé. Azok kiabálni kezdenek (Anyóka, anyóka, segíts!), hallatszik az ajtókilincs csikorgása, mind visszatér eredeti helyére. Az anyóka lép be.

BOSZORKA	Rosszat álmodtatok?
JULISKA	Nem álmodtunk semmit. De nekünk estek itt... ezek...
BOSZORKA	Itt ezek? Kik?
JANCSI	El akarnak kergetni bennünket...
BOSZORKA	Kicsodák, kicsi szentem...
JANCSI	Ne tessék nekem azt mondani, hogy kicsi szentem, azt az én édes-anyám szokta mondani... régen.
BOSZORKA	Értem. Szóval, ki akar elkergetni benneteket?
JULISKA	Hát a fotel.
BOSZORKA	A fotel? Ki hallott ilyen ostobaságot, csillagom!
JULISKA	Ne mondja azt nekem a néni, hogy csillagom, mert azt az én édes-apám szokta mondogatni nekem... régen.
BOSZORKA	Értem. A fotel akart elkergetni benneteket. Ki még?
JANCSI	Az állólámpa.
BOSZORKA	Ó, az állólámpa.
JULISKA	A komód.
BOSZORKA	Ó, hát a komód is?
JANCSI	Meg a kemence.
BOSZORKA	Ej, ez a kemence, ez a kemence.
JANCSI	Beszéltek hozzánk.
BOSZORKA	Beszéltek hozzátok.
JULISKA	Beszéltek bizony! Mind beszélt, és kiabáltak velünk, és körülvettek bennünket...
BOSZORKA	Kicsit élénk a fantáziátok.
JANCSI	Szóval, nem hisz nekünk?
BOSZORKA	Nem nagyon. Most például miért nem beszélnek a tárgyak?
JULISKA	Mert félnek magától.
BOSZORKA	Tőlem? Miért félnek tőlem?
JULISKA	Mert a néni csúnya.
BOSZORKA	Ejnye, kislányom...
JULISKA	Ne tessék nekem azt mondani, hogy „ejnye, kislányom”, mert...
BOSZORKA	Tudom, azt az apukád szokta mondani...
JULISKA	Az anyukám... régen.
JANCSI	Utálnak bennünket...
BOSZORKA	Miért utálnának benneteket? Nem is ismernek.

JANCSI Mert gonoszok.

BOSZORKA Senki sem gonosz, csak azzá válik. Mi oka lenne egy fotelnek, egy állólámpának, egy kemencének és egy szüette komódnak gonosznak lenni?

Juliska odaoldalaz a komód elé, csúfolja.

JULISKA Szüette komód, beééééé!

A komód az egyik fiókjával hátba böki.

JULISKA Tetszett látni? Hátba vágott a komód.

BOSZORKA Nem láttam én semmit. Maradatok kicsit csöndben. Megfájdul a fejem.

Jancsi leül a fotelba, de előbb belerúg az oldalába. A fotel visszarúg egy nagyot, a kisfiú elrepül.

JANCSI Aúúúúú! Tetszett látni ezt? A fotel akkorát belém rúgott, hogy idáig repültem.

BOSZORKA Szedte, vette, teremtetten, hát nem megmondtam, hogy maradatok békén? Két ilyen izgága rosszcson... Csönd legyen, ha mondom... Ugye, jók lesztek, kicsi pockaim?

JANCSI és JULISKA Ne tessék azt mondani nekünk, hogy „kicsi pockaim”, ezt a szüleink szokták mondani nekünk... régen...

BOSZORKA Ne hivatkozzatok folyton a szüleitekre. Most már én vagyok a szüleitek, az apátok és az anyátok... és csönd legyen egy kicsit, megfájdult belétek a fejem.

Juliska oda akar ülni a kemence padkájára, de az kinyújt egy lángnyelvet, és megégeti a kislány kezét.

JULISKA Jaj, tetszett látni, megégetett a kemence...

BOSZORKA A kemence nem éget, csak melegít, kislányom.

Juliska méltatlankodik.

JULISKA Hozzád sem értem, elvetemült! Nesze, ez a tiéd!

Egy kancsó vizet belocsant a kemencébe. Bentről jajgatás. Jancsi elhalad az állólámpa mellett, ráüt a kalapjára. Az állólámpa válaszként megrázza. A kisfiú felordít, azután leveri a lámpa kalapját és megtapossa.

JANCSI Nesze, nesze, te szemtelen, elvetemült gazember, ezt azért kaptad, mert bokán rúgtál.

BOSZORKA Mit művelsz, kisfiam? Miért tetted tönkre az állólámpa búráját?

JANCSI Ő kezdte.

BOSZORKA Az állólámpa?

JANCSI Ő bizony. Még most is kék a helye.

BOSZORKA Jól van, kisfiam...

JANCSI Ne szólítson...

BOSZORKA Tudom, tudom... Nem szólítalak... Üljetek oda az asztalhoz... egy kettő! Mit kértek vacsorára? Na, szálaljatok már meg? Finom cukros forralt tejet? Hozzad a kemencéből, Szarka! Tojáslepényt, hozzá cukrot, almát meg diót? Hozzad azt is. Foszlós kalácsot vagy mákos süteményt? Mézeskalácsot? Süvegcsukrot? Marcipánt? Dobostortát? Habos kávét? Elő a kemencéből minden ételt!

A gyerekek mindenre tagadóan rázzák meg a fejüket.

BOSZORKA Semmit sem kértek?

JANCSI Semmit. Talán egy kis száraz kenyeret...

BOSZORKA Száraz kenyeret...

JULISKA Talán egy savanyú uborkát...

BOSZORKA Savanyú uborkát...

JANCSI Úgy megkívántam az... otthoni...

JULISKA Én is Jancsi... az otthoni ízeket...

BOSZORKA Badar beszéd. Felejtétek már el azt a nyomorúságos favágó-viskót...

JANCSI Képtelen vagyok rá...

JULISKA Haza akarok menni...

BOSZORKA Ne butáskodj, kislányom... jó, nem szólítalak így... Mikor volt ilyen jó sorod a világon, mint most, itt nálam?

JULISKA Soha.

BOSZORKA És neked, Jancsi?

JANCSI Mi tagadás, nekem se.

BOSZORKA Akkor mi a bajotok? Nem vagyok anyátok helyett anyátok, apátok helyett az apátok?

JANCSI és JULISKA Nem.

BOSZORKA Nem? És miért nem?

JANCSI Mert őket szeretjük.

BOSZORKA Engem is meg fogtok szeretni.

JULISKA Csak az ételedet...

JANCSI Csak a finomságaidat...

BOSZORKA Úgy! És engem miért nem?

JANCSI Mert nem vagy az apánk.

JULISKA Mert nem vagy az anyánk.

BOSZORKA Hát akkor ki vagyok?

JANCSI Egy öregasszony az erdőben...

JULISKA Aki csúnya... de nem baj, belülről biztos nagyon szép vagy...

A boszorka eddig bírta türelemmel a gyerekeket. Hirtelen dagadni kezd, a kis öregasszonyból egy addigi magánál kétszerre nagyobb szörnyalak lesz. Kezében megjelenik egy nagy söprű. A gyerekek előbb elborzadnak, majd az ajtó felé futnának, de elállja útjukat a szarka.

SZARKA Aki közelebb mer lépni az ajtóhoz, annak kivájom a szemét... pórul járt pajtikáim.

BOSZORKA Fölösleges menekülőnők! Mindenhol elkaplak benneteket. Igen, én a boszorkány vagyok. Nem kellett jóságos öregasszonynak, most itt vagyok bosszúálló boszorkának. Nem kellett anyátoknak, apátoknak, most itt vagyok rabtartótoknak. Nem kellett az étkem, a sok finomság, most ti lesztek az étkem, gyöngé finomságom. Először téged eszlek meg, nagyszájú Jancsi! De még túlságosan sovány vagy hozzá! Fel foglak hizlalni nagyra, és ha már elég kövér leszel, meg foglak sütni, és meg foglak enni. Na, gyere, te jómadár, megmutatom az új helyedet! Igazi ínycsalat leszel nemsokára.

A gyerekekhez képest hatalmasra fölfuvalkodott boszorkány nyakon ragadja Jancsit, és a hiába rúgkapáló fiút az asztal fölött lógó kalitkába zárja. Visszafordul a megrémült Juliskához és rárivall.

BOSZORKA Talpra, lusta jóság, hozz vizet, főzz valami finomságot a bátyádnak, amitől hízik. Már alig bírom kivárni, hogy megegyem. Takarítsd ki a szobát, söpörj fel, moss fel, töröld le a port, szedd rendbe a bútorokat, meg ne álljon a kezedben a munka, mert a seprűnyelemmel verlek el.

Söprűjével fenyegetőzve kisántikál. Juliska sírva szalad oda Jancsi kalitkájához, de nem éri fel. A szarka különben is ott köröz a kalitka fölött. Egyszerre megszólal az állólámpa.

ÁLLÓLÁMPA Látod, látod, kicsi gyerek,
Te kerested a vesztedet.
Mert ha előbb miránk hallgatsz,
Hazafelé úton baktatsz, éppen most...

JANCSI De okos vagy, de szörnyen okos vagy, barátocskám! Csak le ne szálljon a kalapod ettől a rettenetes sok észtől.

ÁLLÓLÁMPA Kalapomat vehetem,
És innen el mehetem...
ez így sajnos nem helyes,
nem vagyok jó nyelvtanos, na!

4. jelenet

A szobában, telik az idő

Jancsi a kalitkában gubbaszt. Juliska takarít, főz, mos. A boszorkány időnként előkeveredik a szoba valamelyik sarkából, és beleköt Jancsiba vagy Juliskába. A tárgyak is bele-belefecsegnek az események menetébe.

BOSZORKA Dugd ki az ujjadat, hadd látom, híztál-e?

JANCSI Nem híztam, éppen hogy fogytam.

BOSZORKA Annyit zabálsz, mint heten mások.

JANCSI Nem eszem én egyebet bánatnál, abba fogok bele.

BOSZORKA Hej, a nemjóját, ezért adom neked a zabkását, a babkását, ezért kapsz lepényt és süteményt, ezért iszol cukros vizet, ezért tömök minden ételt, a legdrágábbat is tebeléd? Hogy fogyj, helyett, hogy híznál? Nem vagyok én kutya, hogy csontot rágnak! Hízzál, mert nem tudlak megenni!

JANCSI Milyen kellemetlen. Majd igyekszem hízni, hogy meg tudjon enni.

BOSZORKA Helyes. Látod, jó kisfiú vagy te! Julcsa! Ide gyere! Főzz ennek a legénynek finomat, de aztán jó sokat, hadd hízzék a kedvemre! Na, fiacskám, nyújtsd csak ki az ujjadat a néninek!

Jancsi kinyújtja a kalitka részén a mutatóujját. A boszorka, a rövidlátók jellegzetesen félrefordított fejével odanyomakszik, megtapogatja az ujját.

BOSZORKA Nem rossz. Párnásodik. Nekem beszélhetsz, hogy fogyatkozol, hízol tubicám, rendesen. Nemsokára a kemencében pirulsz.

Eltéblából a szoba másik sarkába, kötöget.

JULISKA Szegény Jancsi, szegény bátyám...

JANCSI Ne sajnálj engemet, húgocskám, mert soha nem volt jobb dolgom, mint most. Annyit eszem, amennyi belém fér, finom, édes italokat iszom, igaz, a mozgás kicsit hiányzik, de tornászatok, amennyire a kalitka megengedi. Te vagy az, aki elfogysz a munkában, az éhezésben...

JULISKA Vigyázz, Jancsi, teljesen el fogsz hízni, látom rajtad, hogy gömbölyödsz.

JANCSI Rám fért már egy kis gömbölyödés.

JULISKA Meg fog enni a boszorka!

JANCSI Ha már úgy kell lennie, legalább ne éheznek az utolsó napjaimban.

FOTEL Lám, a hívság mit tesz megint,
elveszi a gyermek eszét.
Mert csak eszik, eszik, eszik,
a végén meg őt megeszik... eszik meg.

KEMENCE Akárhogy van, barátom,
Én a fickót sajnálom.

ÁLLÓLÁMPA Az eredmény nem kétséges,
ha a banya nagyon éhes.

KEMENCE Az én tüzes bendőmben
megsült számos elődje.

JULISKA Hogy nem sült ki a szemed, gyerekeket sütögetsz, és még hivalkodsz is ezzel! Nesze, nesze.

Rugdossa a kemencét, az meg csuklik.

KOMÓD Kicsukom, benyitom,
az eszemet kihúzom.
Találjunk ki valamit,
gyereket ne találjunk
az éhes vénségnek.

FOTEL Rugóimra mondom,
nekem is ez a gondom.
Valamiért szánom őket,
magam sem tudom az okát.

KEMENCE Mit tehetek, segítsetek,
a hasamat hogy fogjam meg!

FOTEL Hizlalja a gonosz pára
a gyereket vacsorára.
Kicsi ujját megfogdossa,
legalább, ha kezet mosna
előtte.

KOMÓD Van nekem egy ötletem,
A helyzetet átlátom.

ÁLLÓLÁMPA Nincs is szemed, szúvas láda,
Inkább ne kárálj hiába.

KOMÓD Kérem, én azt nem szeretem,
hogy egy lámpa mondja nekem,
hogy mim van, és hogy mim nincs,
javítson a modorán!

KEMENCE Hallgassuk meg, komód asszony
mit ötölt ki, hátha hasznos
dolog jutott eszébe.
Na, mi van a rekeszébe’?
Ki vele!

KOMÓD Kisfiú! Tréfáld meg a boszorkát,
ujjad helyett csontocskát
dugjál ki a kalit részén...

ÁLLÓLÁMPA Mi lesz akkor, hogyha rájön...

KOMÓD Sose jön rá, lámpa bátyó,
A boszorkány rövidlátó.
Odaadná minden kincsét,
ha kaphatna kontaktlencsét.

FOTEL Az ötletet megszavaztuk,
ötletadónk jutalmazzuk - jövőre.

JANCSI Nem is vagytok ti olyan gonoszok, mint első pillanatban látszóttok.

ÁLLÓLÁMPA Te csak ne bízd el magadat,
túl sok választás nem akadt
számunkra. Vagy a banya, vagy te.
Egy hajszállal előzted le...

JANCSI Köszönöm, hogy a boszorka és közötttem az én javamra dőlt el a választás... De már megint közeledik, hogy az ördög vinné el...

KEMENCE Az ördög az öregapja,
neki öröm, ha fölkapja,
s forgószéllal elröpíti
tengereken túl leteszi.

JULISKA Vihetné!
A boszorka odanyomul a kalitkához.

BOSZORKA Jancsi, mutasd az ujjadat, hadd lám, mennyire hízol.

JULISKA A csontot, Jancsi, a csontot.
Jancsi kidugja a csontot. A rövidlátó banya megtapogatja a csontot, elcsodálkozik, elszörnyed.

BOSZORKA Belzebubra mondom, ez fogyik. Eszik, és ennek ellenére csak fogyik. Talán, ha nem adnék neki enni... Akkor meg még jobban fogyna. Ő eszik, én meg éhen maradok. A végén ráfanyalodom a saját mézeskalácsházamra... Vegetáriánus boszorkány... a gondolat is elborzaszt.

Leül a fotelba. A fotel nagyot rúg belé, felpattan.

BOSZORKA Jaj! Ezt a vén fotelt ki fogom cseréltetni, olyan kemények a rugói, hogy az ember azt hinné, ülepen billentette valaki.

Fel akarja kapcsolni a lámpát, de a kapcsoló szikrázni kezd, megrázza az áram a boszorkányt, majd a kalapjával fejbe vágja. A vénség a földre huppan.

BOSZORKA Még ilyet! Ha nem velem történik meg, el sem hiszem. Egy napon romlik el minden ebben a házban. Ezt is kicseréltetem.

Ki akar venni valamit a fiókból, de a komód becsípi az ujját, visít.

BOSZORKA Híj! Híj, hajaj, jaj, hajaj! Szedte, vette, teremtetten, ebbe meg mi ütött? Majdnem, lecsípte az ujjamat. Csak nem ma van a bolond tárgyak napja?

Az eseményektől kimerülve le akar ülni a kemence szélére, de az rettentően megsüti egy lángnyelvvel. Visítva rohan a másik sarokba.

BOSZORKA Mik történnek ebben a házban? A fotel fenékebe billent, hogy a csontom reccsen belé, az állólámpa megráz, hogy a földre huppának, a komód fiókja becsípi a kezem, hogy még most is dagad, az a vacak kemence összeégeti az arcomat, a Jancsi gyerek meg nem akar hízni, hanem éppenséggel, hogy fogyik. Szarkám, kedves madaram, mi a teendő, ha föllázadnak a bútorok, és üres a bendő?

SZARKA *Sűrű erdő, szarka szárnya
homályt borít a homályra.*

BOSZORKA Ezt már ismerem. Valami értelmeset akarok hallani. Jancsi nem hízik egy grammot sem, hiába tömöm belé az ételt.

SZARKA *Ha nem hízik a nagyobb,
Legyen étek a kisebb.
A lányocska nem oly rágós,
Szerencsére nem is göthös,
Legyen ő a vacsora,
Ne várjál a fickóra!*

BOSZORKA Nem is vagy olyan hülye!

SZARKA *Kikérem magamnak,
én nem vagyok fülemüle.*

BOSZORKA Részletkérdésekre ne fecséreld az időt. Julcsa lányom, gyere csak ide!

JANCSI Ne menj oda, rosszban sántikál.

JULISKA Jópofa vagy! Mit csináljak, ha hív?

SZARKA Legyél szófogadó kislány!

BOSZORKA Julcsa lányom, hozz vizet! Rakj tüzet! Sütni fogunk!

JULISKA Ugyan mit süssünk ilyenkor?

BOSZORKA Csak ne kérdezősködj! Finomat sütünk, gyenge husit. Eredj, hozz fát, fűtsd fel a kemencét pirosra. Szaladj, édesem... hm, ha tudnád, a sült ma te leszel!

Juliska kimegy, nem hallja a vénasszony kárörvendő megjegyzését. Jancsi viszont igen.

JANCSI Azonnal engedj ki innen, te bibircsókös szemtelen vénség, hadd látom el a bajodat! Ha egy ujjal a húgomhoz mersz érni...

BOSZORKA Te csak hízzál, kisfiam, a kalitkában, ne törődj semmivel. Hízzál. Most egy darabig elragódom Juliska húgodon, mire végzek vele, te is kedvemre valóan meghájasodsz. Hízzál!

JANCSI Fúj, rondaság! Csak szabaduljak ki innen!

BOSZORKA Kiszabadulsz, ki bizony, egyenesen ide a kemence szájába fogsz kiszabadulni, picinyem. De addig letakarlak, így ni, ne kukorékolj itt fölöslegesen. Julcsa, hol vagy már azzal a vízzel meg a fával?

Egy nagy asztalkendővel letakarja Jancsi kalitkáját. Edények között matat.

FOTEL	Csak annyit mondok, asszonyom, e tragédia súlya összenyom. Ha ön képes lesz megsütni e leánykát, a guta fog megütni.
KEMENCE	Mit csináljak, ha pocakomba löki a kislányt a vén csoroszlya? Maga mit tenne, na, mondja!
ÁLLÓLÁMPA	Én nem lennék akkora gondban, elnyomnám a tüzet a pocakomban.
KOMÓD	Könnyen beszél a vakarcs égőjével, A maga lángja szúnyogot se emészt el.
KEMENCE	Most legyen okos, nagyszájú, vén fotel...
FOTEL	Nem marad más, mint a csel...
KEMENCE	Miféle csel?
FOTEL	Ami egy boszorkányt a kemencébe csal.
KEMENCE	Sajnos túl óvatos a beste...
FOTEL	Vagy túlfelül mohó ön, tisztelt kemence?
KEMENCE	Gyanakvása nekem kellemetlen...
FOTEL	Gyerekeket sütöget, s még neki áll följebb, hallatlan...
KEMENCE	Én soha nem akartam...
ÁLLÓLÁMPA	Közbe kell lépni, annyi szent.
KOMÓD	Azzal még nem oldunk meg semmit, hogy ön kettőt tüsszent...
ÁLLÓLÁMPA	Az akciót majd én vezetem...
KOMÓD	Bennem nincs önhöz türelem...
ÁLLÓLÁMPA	Figyel, nem beszél vissza, a fiókjait ne tartsa állandóan nyitva.
KOMÓD	Rossz modorú, vén állóeszköz.
ÁLLÓLÁMPA	Nem tehetek róla, bennem bízik a köz...
KOMÓD	Egy szavát sem hiszem önnek...
KEMENCE	Csöndben legyenek, jönnek...

Juliska megrakja a kemencét, pillanatokon belül ropog a tűz.

BOSZORKA	Remek, alakulgat a tűz.
JULISKA	Mit fogunk sütni?

BOSZORKA Majd meglátod, finomat. Kalácsot dagasztottam, kenyérkét puffasztottam, fánkot aprítottam, derelyét szabtam, lángost szaggattam... Eredj csak ide, be a kemence torkába, nézd meg, elég nagy-e már odabent a láng.

KEMENCE Vigyázz, a tűzbe gonosz keze beránt...

JULISKA Mindjárt, csak hozok még egy kis vizet.

BOSZORKA Ne kínlódj már! Nézd a tüzet!

KOMÓD Állólámpa! Lássuk a tervünket!

ÁLLÓLÁMPA Tervünk menet közben alakul.
Csukd be a fiókotat, alul.

BOSZORKA Hagyd már azt a vizet, azt csináld, amit mondok!

JANCSI Vigyázz, Juliska!

JULISKA Jancsi, hova lettél?

ÁLLÓLÁMPA Most akarja tűzbe lökni az undok.

BOSZORKA Mássz fel a kemence szájához tüstént, igyekezz, nem bírok itt ácsorogni!

Lehuppan a fotelba. Az állólámpa felvillan.

ÁLLÓLÁMPA Most kell a banyától megszabadulni!
Fotel úr, rúgja onnan ki!

A fotel hatalmasat rúg a banyába, aki sikoltva repül ki az öbléből.

ÁLLÓLÁMPA Következik egyetlen fegyverem,
kalapommal jól fejbe verem!

Lesújt a kalappal a meglepett boszorka fejére. Az nekitántorodik a komódnak.

ÁLLÓLÁMPA Komód asszonyság, riadó!
Az összes fiókja kiadó!

Kiszaladnak a komód fiókjai, nagyot taszítanak a boszorkán, aki a kemence felé bucskázik.

ÁLLÓLÁMPA Kemence asszony, száját tátsa,
érkezik a boszorkánya!

A kemence szája kitárul, a vinnyogó boszorkány egyenesen a tűzbe repül.

ÁLLÓLÁMPA Juliska kisasszony, ha már úgyis ott van,
kérem, csukja rá az ajtót gyorsan
a féregre!

Juliska rácsapja az ajtót a boszorkára, aki vinnyog még egy darabig, azután elcsendesedik.

JULISKA Jancsi, hol vagy? Hol vagy?

JANCSI Hát elérkezett az időm? Csak ne tartson sokáig.

JULISKA Hol vagy?

JANCSI Itt vagyok, letakart a vénség ezzel a lópokróccal.

Juliska lerántja a pokrócot Jancsi kalitkájáról.

JULISKA Jancsi, szabadok vagyunk! Elpusztult a vén boszorkány!

JANCSI Akkor engem is szabadíts ki innen.

JULISKA Nem tudlak. Túl magasan vagy... És ha megkérnénk Szarka urat, hogy segítsen?

JANCSI Azt ugyan kérheted... Ő a boszorkány jobb keze.

SZARKA Téved, Jancsi úr. Most, hogy a boszorka elhamvadt a kályhában, most már, ugye, más a helyzet. Egészen másként látom a dolgokat, mint eddig. Azt gondolom, a legjobb, ha hozok segítséget, mert önt itt igazságtalanul tartotta fogva egy azóta pórul járt illető.

JANCSI No, de megjavultál, jó madár.

SZARKA Ahogy mondani tetszik, a megjavulás útjára léptem. Megyek is segítségért...

JULISKA Köszönjük meg megmentőinknek a segítséget... Köszönjük, vén fotel...

JANCSI Köszönjük, állólámpa...

JULISKA Köszönjük kemence asszonyság...

JANCSI Köszönjük, komód asszonyság...

JULISKA Nem válaszolnak. Megnémultak.

JANCSI Pedig beszéltek...

JULISKA Vagy csak álmodtuk volna, hogy beszélnek...

JANCSI Valaki jön... az ajtó előtt toporognak a csizmái...

JULISKA Segítség, segítsen valaki kiszabadítani Jancsit!

Csikorogva feltárul a ajtó, az édesapjuk érkezik meg.

APA Jancsi! Juliska! Mióta kereslek már benneteket! Végre! Azt hittem, elemésztett benneteket a rengeteg erdő hidege, szétéptek az állatok... És lám, jó az isten, egészségben vagytok.

JULISKA Nem az isten volt jó hozzánk, hanem a fotel...

JANCSI Meg kemence asszonyság...

JULISKA Meg az állólámpa uraság...

JANCSI Meg komód nénje...

APA Úgy látom, kimerítettek benneteket az elmúlt napok. Jancsi, te miért ülsz abban a kalitkában?

JANCSI Igaz is, apa, leszednél végre?

APA De hogy kerültél föl olyan magasra...

JANCSI Majd egyszer elmondjuk. Hosszú történet... és nem is biztos, hogy elhiszed nekem...

APA Hát, annyi bizonyos, hogy élénk a fantáziád, kisfiam... Nem is engedlek el magamtól többé benneteket...

JULISKA És mi lenne, ha mostantól ebben a szép házban élnénk hármásban...

JANCSI És édesanyánk?

APA Miután elmart benneteket a háztól, még mindenféle más ármánykodással próbálkozott. Egyszer aztán meguntam, és a nyaka közé akartam sózni. Erre felszökkent a söprűnkre, tudjátok, ami ott állt a konyha sarkában, és huss, kirepült az ablakon. Azóta se láttam a nyomát. De nem is hiányzik.

JANCSI Szóval, akkor itt maradunk?

APA Nem bánom.

JULISKA A komód fiókjában mindenféle színes kövek vannak. Azokat nézegette folyton a boszorka... Talán eladhatnánk őket...

Az apa odamegy a komódhoz, kinyitja a fiókot, földbe gyökerezik a lába.

APA Hiszen ezek drágakövek... Vége a nélkülözésnek, gazdagok vagyunk... Kicserélhetjük ezeket az öreg bútorokat is akár...

JULISKA és JANCSI Ezeket soha!

BÚTOROK Még szép, hogy nem, erdész koma!

APA Valaki itt beszél...

JANCSI Csak a szél...

JULISKA Az is lehet, képzelődtél... Csak képzelted az egészet.

APA Én? Lehet, hogy tí?

JANCSI és JULISKA Tudod mit? Még az is lehet...

-&-